

УДК 78.0.616.432.378

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Гордійчук А.М., к. пед. н.,
професор кафедри історії теорії мистецтв та виконавства
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Гордійчук Л.В., старший викладач
кафедри музично-практичної підготовки
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті обґрунтована методика самостійної роботи над музичним твором, яка спрямована на вдосконалення професійної майстерності студентів спеціальності «Музичне мистецтво». Проаналізовано праці провідних музикантів-педагогів щодо закономірностей, методів та етапів творчої роботи над музичним твором. Запропоновані поетапні завдання та методи самостійної роботи студентів-піаністів.

Ключові слова: самостійна робота студентів-піаністів, аналіз музичних творів, методи творчої роботи над музичним твором.

В статье обоснована методика самостоятельной работы над музыкальным произведением, которая направлена на совершенствование профессионального мастерства студентов специальности «Музыкальное искусство». Проанализированы труды ведущих музыкантов-педагогов относительно закономірностей, методов и этапов творческой работы над музыкальным произведением. Предложены поэтапные задания и методы самостоятельной работы студентов-пианистов.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов-пианистов, анализ музыкальных произведений, методы творческой работы над музыкальным произведением.

Hordiychuk A.M., Hordiychuk L.V. FEATURES OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL EXECUTIVE TRAINING

In the article the grounded method of prosecution of piece of music, which is directed on perfection of professional trade of students of speciality the «Musical art». Labours of leading musicians-teachers are analysed in relation to conformities to law, methods and stages of creative work, above the piece of music. Stage-by-stage tasks and methods of independent work of students-pianists are offered.

Key words: independent prosecution of students-pianists, analysis of pieces of music, methods of creative work in music piece.

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні та економічні перетворення в суспільстві актуалізують потребу в мобільних, креативних фахівцях, здатних до саморозвитку і самоактуалізації. Формування творчої особистості, створення умов для її розвитку та самореалізації є важливим завданням сучасної освіти.

У структурі інструментально-виконавської підготовки самостійна музично-творча робота студентів є одним з видів професійного вдосконалення, вона визначає зміст індивідуальної самореалізації майбутнього фахівця. Саме самостійна робота студентів має за мету розвиток технічних умінь, навичок, формування художньо-естетичного сприйняття музичних образів, здатностей до творчої самореалізації та створення яскравої індивідуальної інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні тенденції розвитку мистецької освіти розглядалися у працях Л. Арчажникової, А. Козир, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін. Тео-

ретичні та методичні аспекти інструментальної підготовки висвітлювались у працях О. Алексєєва, Л. Гінзбурга, Б. Міліча, Г. Нейгауза та ін. Методи, закономірності та етапи творчої роботи над музичними творами розглядалися у працях науковців, педагогів фортепіанного мистецтва: А. Віцінського, Т. Воробкевич, Н. Голубовської, Й. Гофмана, Г. Когана, Я. Мільштейна, Г. Нейгауза, С. Савшинського, С. Фейнберга, Г. Ципіна, А. Щапова та інших.

Організація фахової підготовки студентів з музичного інструмента, розробка методичного забезпечення підготовки до самостійної роботи майбутніх фахівців є недостатньо розробленою, що актуалізувало вибір наукового пошуку.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати праці провідних піаністів-педагогів щодо закономірностей, методів, етапів творчої роботи над музичним твором, схарактеризувати поетапні завдання та методи самостійної роботи студентів-піаністів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота студентів над вивченням музичного твору передбачає одночасне і поступове засвоєння змісту, форми, художньо-виражальних елементів музичної мови, логіки формотворення змістовної образності та виконавського синтаксису у відповідності до жанрово-стильових особливостей. Якісне виконання цих завдань у значній мірі залежить від засвоєння комплексу теоретичних знань і виконавських навичок у поетапній роботі над вивченням музичного твору (початковому, навчально-ескізному, виконавсько-технічному, художньо-творчому) та вмінь організувати процес самостійної роботи. Разом з тим оволодіння виконавською технікою пов'язане з психологічними особливостями студента, його обдаруваннями, волею, особистісно-ціннісним ставленням до виконуваного твору, рівнем музичного і загально-художнього розвитку, особистісним потенціалом, музичною ерудованістю, вмінням організації процесу самопідготовки та раціональним використанням часу.

Самостійна робота студентів як вид навчальної діяльності спрямована на продуктивне вдосконалення виконавської техніки, перспективу успішного художнього виконання твору та розвиток професійної майстерності. Вона складається із самостійного опрацювання твору, ескізного вивчення, написання художньо-аналітичної анотації на музичний твір, порівняльного аналізу виконавських інтерпретацій, підготовки до інструктивно-технічних модулів та концертного виконання.

На індивідуальних заняттях зі спеціального музичного інструмента (фортепіано) студент опановує технічні прийоми виконання твору, а в самостійній роботі закріплює, вдосконалює, виробляє властиві тільки йому способи «рухозвука», артикуляції, педалізації як основи художньо-сміслового відтворення нотного тексту. У процесі самостійної роботи студент аналізує ідейно-семантичні, музично-синтаксичні, конструктивні, технологічні й художньо-виражальні особливості музичного образу, що сприяє створенню власної інтерпретації музичного твору та продукує рівень їх фахової підготовки.

Самостійна робота студентів над музичним твором – це об'ємний, різноплановий, багатогранний процес розвитку музичного пізнання, який передбачає оволодіння різними елементами фортепіанної техніки (теоретичними, технічними, художніми), збагачення виконавського досвіду на основі його підпорядкування виконавсько-ар-

тистичній волі, емоційній, творчій сфері студента-піаніста у процесі ознайомлення з жанрово-стильовими особливостями сприймання, формотворення, звуковидобування.

В історії і практиці фортепіанної підготовки склалися два підходи до роботи над музичним твором: поетапний та цілісний. Так, К. Черні означив етапи роботи над музичним твором як «розбір, технічне засвоєння, художнє оздоблення» та визначив завдання кожного етапу. Під час «розбору» детально засвоюється нотний текст, «чисто і правильно» виконуються «потрібні ноти і знаки», підбирається та вивчається аплікатура. Розучування ведеться в повільному темпі. На етапі «технічного засвоєння» піаніст поступово долає «всі зупинки і спотикання», твір програється без перерви, кожного разу все швидше, доки не буде досягнуто передбачуваного автором темпу. «Художнє оздоблення» передбачає дотримання всіх динамічних відтінків, артикуляційних й агогічних нюансів на основі аналізу художнього змісту твору [8].

Образний підхід до розучування музичного твору запропонував французький педагог А. Корто, який визначив своє бачення засвоєння художнього змісту через охоплення форми твору на різних етапах: на першому – як авіатор, що оглядає місцевість з висоти польоту, так піаніст «злітає», щоб побачити загальні контури «місцевості» та «рельєфу» в музичному творі, на другому, – зійшовши з висоти як подорожній, пішки обходить усю «місцину», щоб роздивитися, відчути і запам'ятати її до найменших деталей і особливостей; на третьому знову піднімається у вись, щоб побачити загальну картину твору, але тепер вже з добре усвідомленими впорядкуваннями [4].

А. Віцінський представив ці етапи як початкове формування музичного образу, технічне оволодіння твором та виконавську реалізацію [1], Л. Гінзбург утвердив етапність роботи над музичним твором як «зародження образу, елементарну роботу, пристосування» [2]. А. Шапов визначив чотири стадії роботи над твором: початкова – попереднє ознайомлення; «рання середина» – структурно-епізодична; «пізня середина» – цілісне оформлення музичного тексту; заключна – досягнення сценічної готовності [10].

С. Савшинський розглядав наступні етапи роботи над музичним твором: стадія вгравання, стадія пошуку шляхів і вирішення технічних завдань; стадія тренування; стадія шліфовки і збереження знайденого, оскільки сприйняття музики, на його думку,

має бути первинним, а художній та виконавський аналіз твору – вторинним [7].

Таким чином, вимоги до професійної усталеності студента-піаніста засновані на глибокому причинно-наслідковому аналізі елементів фортепіанної техніки, асоціативному характері образного мислення, на логіці художньої уяви, вони є основою авторської концептуальної методики роботи над музичним твором та виконавського узагальнення змісту.

Проте при усьому розмаїтті розглянутих класифікацій етапів, форм і способів організації роботи над музичним твором варто виділити такі основні етапи вивчення музичного твору, що складають єдиний цілісний процес:

- початковий – ознайомлення з твором та його розбір;
- серединний – детально-епізодична (фрагментарна) робота над музичним твором;
- завершальний – «збирання» всіх формотворчих елементів твору в єдине ціле, підготовка до сценічного виступу.

Метою *початкового етапу* є отримання загальних понять про художню сутність музичного образу, його жанрову та емоційну приналежність, форму, загальну композиційну концепцію. На думку Л. Оборіна, чим складніший твір, тим більше причин першочергово проаналізувати його зорovo [6]. За А. Корто бажано вивчити твір напам'ять, не торкаючись клавіш, а потім записати його по пам'яті [4]. Й. Гофман стверджував, що звукова картина твору має скластися в голові до того, як її почнуть передавати руки. Учень надасть собі корисну послугу, якщо не поспішатиме до клавіатури до того часу, поки не усвідомить кожну ноту, секвенцію, ритм, гармонію і всі вказівки, що є в нотах. Тільки пізнавши таким способом, хай озвучить усе на роялі» [3].

Інший спосіб практичного ознайомлення з твором на початковому етапі зумовлений бажанням почути живе звучання музики одразу, побачивши ноти. М. Грінберг зазначила: «<...> не починаю вчити, а просто граю, – з фальшивими нотами, не точно, тільки для того, щоб уявити собі, що це має бути» [6]. На думку інших музикантів, знайомлячись із твором, необхідно грати повільно й обережно, щоб почути й усвідомити кожну деталь і одразу визначити засоби її технічного втілення.

Як вказує практичний досвід, на цьому етапі емоційна реакція вважається головним фактором виконавського прочитання твору. Тому цілком слушно на основі аудіо-, відеозаписів зробити порівняльний аналіз виконавських інтерпретацій конкретних

емоційно-образних асоціацій, розгорнутих поетичних картин, яскраво-предметних, цілісних вражень візуального рівня.

Другий етап (серединний) розучування музичного твору полягає в засвоєнні нотного тексту, виражальних засобів, необхідних для реалізації художнього змісту, засвоєння фактурних особливостей та логіки побудови твору. «Лише тоді, коли тобі буде зрозуміла форма, буде зрозумілий зміст» [9].

Тому визначення форми твору, засобів музичної виразності, що відповідають настрою музики та створюють необхідний художній ефект (широке трактування форми), складає основне завдання цього етапу роботи, його емоційно-смысловий та піаністично-технічний досвід. Він визначає напрям практичної роботи над елементами фактури твору (розділи, епізоди, періоди, мелодична та гармонічна лінії), в яких визначаються інтонаційно-мотивні зв'язки, специфіка побудови фраз та їх розвиток у процесі вивчення твору, характеризуються типи гармонічно-фігураційних побудов, метроритмічна основа акордових структур, їхнє значення в колористичному, тембральному фортепіанному звучанні.

Успіх роботи на цьому етапі розучування твору залежить від уміння працювати фрагментарно, послідовно, з акцентуванням складних місць і способів їх подолання. У процесі цієї роботи студент може віднайти й нові, індивідуальні засоби використання аплікатурних формул, педальної підтримки мелодичних або гармонічних фігурацій, динамічних градацій в регістрових звучаннях музичних інтонацій. Під час розучування окремих фрагментів рекомендується застосувати доречні артикуляційні прийоми, аналіз аплікатури, метроритмічних характеристик, динаміки. Для цієї стадії роботи характерне багаторазове повторення окремих елементів твору з метою пошуку відповідного звуковидобування (туше), раціонального руху у виконанні пасажних груп, визначення кульмінаційних інтонаційних вершин. На цьому етапі важливо проявити вміння слухати себе, утвердити самостійність та ініціативу у створенні якісного виконання фрагментів твору.

Мета *третього етапу* роботи над музичним твором – його завершальне виконавське втілення. Образна результативність залежатиме від якісного зібрання всіх елементів вивченого музичного матеріалу в єдине ціле на основі відчуття лінії мелодичного руху, фразувальної цілісності, що пов'язана з наскрізним розвитком усього твору, інтонаційною мовленнєвістю музичного тексту, що підкреслює основні вира-

жальні елементи фактурної побудови музичного твору через тяжіння до логічного центру на основі моторики метроритму та динамічної гучності. Саме такий рух у мотивах, фразах, реченнях сприяє виразному виконанню, а в частинах твору передує другорядним кульмінаціям, сполучення яких веде до основної кульмінації, тим самим визначаючи наскрізний розвиток художнього образу твору в цілому.

На завершальному етапі вивчення музичного твору доцільно чергувати різні способи вправлення: виконання всього нотного тексту, чисельні повторення, зміна темпів, уявне відтворення звучання, епізодична гра, гра із закритими очима, чергування гри та співу (такт грається на інструменті, наступний проспівується) тощо.

Практика засвідчує, що грамотність, послідовність, нестандартність, емоційна стабільність та переконаність виконуваного музичного твору забезпечується єдністю слухової, рухомоторної, логічної пам'яті, а тому уміння по-новому продукувати виконавські дії, технічні прийоми у процесі відтворення музичного матеріалу, збагачувати художньо-образні асоціації та враження надасть кожному повторенню вивченого твору ефект новизни. Створений на цьому етапі готовності художньо-технічний варіант музичного твору можна записати на аудіо- чи відеоносії з тим, щоб проаналізувати та внести корективи, провести «роботу над помилками», або затвердити, закріпити створену виконавську інтерпретацію.

Кінцевою метою засвоєння музичного твору є створення індивідуальної виконавської трактовки або інтерпретації. Успішній реалізації художньо-виконавського задуму сприятиме логічно-структурний аналіз фортепіанного твору, особливостей композиторського письма та індивідуальні якості виконавця: розвинуте музичне та інструментальне мислення, спеціальні піаністичні здібності, вміння, навички, що розкриваються у процесі самотнього, особистісно-вмотивованого творчого виконання музики. У цьому зв'язку доречно звернутися до висловлювання Я. Мільштейна, який писав: «Розуміння індивідуальних стилістичних рис композитора – ось що, перш за все, необхідне виконавцеві. Кожен стиль, кожен рід музичного твору він має усвідомити, відчутти точно і глибоко в індивідуальному вигляді» [5, с. 89].

Таким чином, виконання музичного твору – складний і суперечливий процес. В ньому переплітаються свідоме й інтуїтив-

не, оригінальне і запозичене, уява і мислення, емоційна захопленість і кропітка праця. Реалізація художнього задуму органічно пов'язана з активним творчим пошуком виразових піаністично-виконавських засобів, що відповідають жанровим і стилістичним характеристикам музичного твору. У процесі створення власної інтерпретації студент засвоює елементи суб'єктивного відтворення динамічних, артикуляційних, агогічних, технічних та виразово-художніх засобів композиторського задуму. Його пошук спрямований на розкриття змістовності художнього образу, відповідності авторському задуму та підпорядкований індивідуальній звукотворчій та виконавській артистичній волі.

Підсумком роботи над музичним твором є сценічне виконання, що потребує методичної, виконавської та психологічної витримки. Активний її початок – це пробні виконання твору на етапі його технічної готовності та створення цільної картини відтворення художнього образу.

Готовність до сценічного виконання музичних творів виявляється у вмінні налаштуватися на позитивний емоційний стан, активізації вольових зусиль для зосередження уваги, в інтуїтивному виборі інтерпретаційних конструкцій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, ефективність самостійної роботи студентів у процесі інструментально-виконавської підготовки залежить від умов її організації, вміння правильно визначити мету, завдання, способи роботи над музичним твором. Передумовою успішної самостійної інструментально-виконавської діяльності є готовність студента, яка характеризується, з одного боку, технічною і художньою досконалістю виконання твору, з другого – це індивідуальна здатність піаніста впевнено та невимушено відтворювати музично-образний смисл звукової побудови та створювати пізнавально-емоційний комфорт на основі набутих знань, умінь та навичок.

Запропоновані етапи та методи самостійної роботи над музичним твором розвивають та вдосконалюють творче мислення студентів, їх музикальність, утверджують особистісно-ціннісну інтелектуальну та фахову культуру.

Окремої розробки потребують питання підготовки студентів щодо сценічно-концертних виступів, удосконалення самостійної роботи студентів у виконанні музичних творів різних жанрів, стилів і форм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вицинский А.В. Процесс работы пианиста-исполнителя над музыкальным произведением. Психологический анализ. М.: Классика-XXI, 2003. 100 с.
2. Гинзбург Л.О работе над музыкальным произведением. М.: Музыка, 1981. 143 с.
3. Гофман Й. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. М.: Классика-XXI, 2002. 192 с.
4. Корто А.О фортепианном искусстве. Статьи, материалы, документы. М.: Музыка, 1965. 363 с.
5. Мильштейн Я.И. «Константин Николаевич Игумнов». М.: Музыка, 1975. 472 с.
6. Пианисты рассказывают; сост., общая ред. и вступ. статья М. Соколова. Вып. 3. М.: Сов. Композитор, 1988. 176 с.
7. Савшинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением. Л.: Музыка, 1964, 186 с.
8. Черни К. Малая теоретико-практическая фортепианная школа, ор. 584.; пер. с нем. К. Арнольда. СПб.: Гольц, 1842. 52 с.
9. Шуман Р. Жизненные правила для музыкантов. М.: МУЗГИЗ, 1979. 42 с.
10. Щапов А. Некоторые вопросы фортепианной техники. М.: Музыка, 1968. 148 с.

УДК 378:005.6

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА ІНСТИТУЦІЙНОМУ РІВНІ

Гордійчук С.В., к. біол. н.,
доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін,
проректор з навчальної роботи

*КВНЗ «Житомирський медичний інститут»
Житомирської обласної ради*

У статті проаналізовано складники системи забезпечення якості освітньої діяльності на інституційному рівні. Підкреслено важливість удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості на рівні організації освітнього процесу, планування освітньої діяльності, формування якісного контингенту здобувачів, здійснення освітнього моніторингу, посилення практичної підготовки, інформатизації тощо.

Ключові слова: *якість освіти, система забезпечення якості освітньої діяльності, освітній моніторинг, інформатизація.*

В статье проанализированы составляющие системы обеспечения качества образовательной деятельности на институциональном уровне. Подчеркнута важность совершенствования внутренней системы обеспечения качества на уровне организации образовательного процесса, планирования образовательной деятельности, формирования качественного контингента соискателей, осуществления образовательного мониторинга, усиление практической подготовки, информатизации и др.

Ключевые слова: *качество образования, система обеспечения качества образовательной деятельности, образовательный мониторинг, информатизация.*

Hordiichuk S.V. QUALITY ASSURANCE THE EDUCATIONAL ACTIVITY AT THE INSTITUTIONAL LEVEL

The article analyzes the components of the educational activities at the institutional level. Emphasized the importance of improving the internal quality assurance system at the level of organization the educational process, planning educational activities, formation a quality contingent applicants, implementation of educational monitoring, strengthening handling competence, informatization, etc.

Key words: *quality of education, quality assurance system of educational activity, educational monitoring, informatization.*

Постановка проблеми. Якість освіти виступає одним із провідних індикаторів якості життя. У зв'язку з курсом України на прискорення інтеграції в структури об'єднаної Європи питання якості освіти набуває особливого значення, постає необхідність приведення вітчизняних освітніх стандартів

у відповідність до критеріїв держав-членів Європейського Союзу. Якість освіти є системним об'єктом управління і діагностики. Проблема якості освіти нерозривно пов'язана з проблемою якості людини, з її випереджуваним розвитком у системі освіти, яка формує суспільний інтелект як фак-